

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ**  
**КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ ЛІНГВІСТИЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

**Кафедра теорії та історії світової літератури**

**КУРСОВА РОБОТА**

з історії зарубіжної літератури

на тему: **Феномен зла в літературі жахів С. Кінга**

Студента 3 курсу

групи соа19-21

напряму підготовки \_\_\_\_\_

спеціальності \_\_\_\_\_

\_\_\_\_\_

Тульчинко Микола Володимирович

Керівник Помилуй Галина Олександрівна

Національна шкала \_\_\_\_\_

Кількість балів: \_\_\_\_\_ Оцінка: ЄКТС \_\_\_\_\_

Члени комісії \_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

\_\_\_\_\_

(підпис) (прізвище та ініціали)

**м. Київ – 2024р**

## ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЗЛА В ЛІТЕРАТУРІ ЖАХІВ С.КІНГА.....	5
1.1. Література жахів як жанр художньої літератури.....	5
1.2. Особливості ідіостилю Стівена Кінга.....	10
РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ЗЛА В ЛІТЕРАТУРІ ЖАХІВ С. КІНГА.....	13
2.1. Специфіка зла у романах С. Кінга.....	13
2.2. Головне зло у романі С. Кінга «Керрі».....	17
ВИСНОВКИ.....	22
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	23

## ВСТУП

Феномен зла в літературі жахів завжди привертав увагу читачів та викликав цікавість своєю загадковістю та темною привабливістю. Одним із найвідоміших майстрів цього жанру безперечно є Стівен Кінг, письменник, чий твори здатні захопити, зачарувати та залишати слід у серцях і уяві читачів. Своїм неповторним стилем та унікальним підходом до розкриття теми зла він втілює в життя наймоторніші кошмари, що знаходять відгук у мільйонах сердець та душ.

Центральним елементом майже кожного його романів є внутрішній конфлікт особистості, яка стикається з несподіваними обставинами. Особистість Кінга знаходиться в одному ряду з інтелектуально-мистецькою елітою сучасних письменників, до якої відносяться такі відомі імена, як Джоанн Роулінг, Джеймс Паттерсон, Ден Браун, Нора Робертс, Даніела Стіл, Пол Хокінс та інші.

**Актуальність дослідження** зумовлена тим, що Стівен Кінг - один із найвідоміших та найуспішніших авторів жахів у світовій літературі, а його твори мають значний вплив на поп-культуру та сучасне мистецтво. Дослідження його творчості дозволяє краще зрозуміти вплив літературного жаху на суспільство та ідентифікувати ключові теми та образи, що займають важливе місце в культурі.

Літературний жах часто допомагає нам вивчити людську психологію та відобразити найтемніші куточки наших думок та почуттів. Дослідження зла у творчості Кінга може розкрити психологічні механізми страху та тривоги, а також способи, якими ці емоції впливають на читачів.

Поняття зла завжди було предметом філософських дебатів і роздумів. Дослідження зла в творчості Кінга може сприяти розумінню його ролі в сучасному світі, викликаючи питання про мораль, справедливість та природу зла. Літературна творчість Стівена Кінга заслуговує на увагу як об'єкт для аналізу та тлумачення. Дослідження його творів допоможе виявити особливості стилю, тематики, образотворчих засобів та інших аспектів літературної творчості, які роблять його таким впливовим письменником.

**Об'єкт дослідження** – романи-жахи Стівена Кінга.

**Предмет дослідження** – феномен зла в літературі жахів С. Кінга.

Мета полягає у системному дослідженні особливостей феномену зла в романах Стівена Кінга.

Сформульована мета передбачає виконання таких завдань:

- 1) ознайомитися з теоретичними засадами обраної проблеми;
- 2) розглянути феномен зла у філософських концепціях;
- 3) дослідити особливості феномену зла в літературі жахів С. Кінга;
- 4) проаналізувати моральні аспекти зла в романі «Керрі»;

Специфіка об'єкта дослідження, мета роботи зумовили використання певних **методів дослідження**. При дослідженні текстів Стівена Кінга були задіяні такі літературознавчі методи та прийоми: філологічний коментар, системний, герменевтичний, порівняльно-історичний, типологічний, біографічний, психологічний та інші, що зумовлено багатством залученого до дослідження матеріалу, його літературною й естетичною глибиною.

**Джерела дослідження**. Джерелом дослідження є романи Стівена Кінга.

**Наукова новизна** полягає в спробі комплексного й системного аналізу особливостей феномену зла у творах автора з урахуванням сучасних ідейно-естетичних осягнень шляхів розвитку світового літературознавства.

**Практична цінність** дослідження полягає у можливості використання одержаних результатів для підготовки до уроків із зарубіжної літератури у школі, зокрема під час вивчення творчості Стівена Кінга. Результати дослідження можуть бути корисними і в процесі написання рефератів, курсових та бакалаврських робіт у вищих навчальних закладах.

**Структура дослідження**. Робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел (23 позицій). Обсяг роботи – 23 сторінки.

## РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ВИВЧЕННЯ ФЕНОМЕНУ ЗЛА В ЛІТЕРАТУРІ ЖАХІВ С.КІНГА

### 1.1. Література жахів як жанр художньої літератури

Література жахів - це жанр художньої літератури, спочатку спрямований на виклик в читача відчуття тривоги та страху [7, с. 44]. Згодом, у процесі розвитку жанру, вона набула елементів гумору та слешерного екшену. В таких творах часто зустрічаються містичні або фантастичні моменти, але вони не є обов'язковими [7, с. 33].

Еволюція літератури жахів - це складний процес, який має кілька ключових аспектів.

По-перше, термін «література жахів» з'явився значно пізніше, ніж сам жанр, який включає широкий спектр творів, об'єднаних загальною жанровою матрицею. Відсутність загальної назви призвела до плутанини у розумінні жанрових визначень.

По-друге, існує проблема термінологічної впорядкованості через особливості перекладу термінів. У світовому літературознавстві вживається термін «horror literature» для позначення всього спектру літератури жахів, включаючи готичні жанри, незалежно від форми. Проте для вітчизняного літературознавства ближчими є терміни «чорний роман» та «готичний роман» [3, с. 24].

По-третє, актуальною залишається проблема класифікації літератури жахів на основі різних критеріїв, серед яких виокремлюють рецептивний та типологічний підходи. Поєднання цих факторів може стати основою для створення нової класифікації різновидів літератури жахів, проте, як зауважив Г. Лавкрафт, важливо розуміти, що розповіді про жахи можуть не завжди точно відповідати одній теоретичній моделі [7, с. 33].

Після аналізу значної кількості творів світової літератури щодо теоретичних аспектів, присвячених поетологічним особливостям літератури

жахів, можна виділити такі ключові елементи жанру: *персонажі, простір, атмосфера та хронологія*.

Персонажі в літературі жахів можуть бути розділені на антагоністів і протагоністів, які виконують ключові ролі у сюжеті. Це лише загальна класифікація персонажів, існують інші підходи до їх категоризації.

Один із найефективніших методів - це групування персонажів [7, с. 33]. Кожна група має свою унікальну атрибутику, виконує певні функції та має свої характери і архетипи. Це стандартизований набір елементів, які створюють очікування читача та різницю між різними піджанрами жахів [23, с. 114].

Наприклад, дослідниця О. Вовк у своїй статті «Жах як основний жанротвірний елемент в американських романах літератури жахів» визначає персонажів як «нетривіальні образи героїв», але ця дефініція не враховує стандартні характери та зовнішність персонажів. Так, під цю дефініцію потрапляють такі типи персонажів:

а) ті, що відчують жах, і їхня особливість полягає в яскраво відтвореному емоційному стані;

б) ті, що викликають жах. Їх опис може бути прямим або непрямим [4, с. 34].

Перший тип відзначається детальним описом зовнішності та увагою до фізичних вад, а другий - за допомогою опису їх дій та поведінки. Обидва способи створюють почуття жаху через докладний опис насильства, девіантної поведінки та інших деталей [7, с. 33].

Протагоністи, які часто опиняються у центрі сюжету не за власною волею, а стають заручниками обставин, надають можливість для дій, що виходять за межі соціальних норм. До прикладу, створені Стівеном Кінгом спеціальні умови в творах мають за мету динамізувати сюжет та перетворювати протагоністів. Ці умови дозволяють читачеві розуміти дії протагоніста, які суперечать соціальним нормам, і дають можливість письменникові створювати різноманітні умови, враховуючи попит аудиторії.

Вплив екстраординарних умов на персонажа полягає в їхній поступовій трансформації від жертви до борця. Існують й більш радикальні випадки, коли протагоніст перетворюється в антагоніста.

У серії романів «Дзвінок» Кодзі Судзукі головний протагоніст перетворюється у допельгангера. Цей процес трансформації часто стає основним стимулом для розвитку сюжету, підтверджуючи мутаційний характер персонажів жахів. Протагоністи є інтуїтивно обдарованими, що робить їх ідеальними для містичних подій та надприродних явищ.

*а) персонаж-жертва.* Це індивідууми, які відрізняються відокремленістю та відчуттям відчуженості від соціального оточення, поглиблені у власних страхах. Характер персонажа-жертви сформувався завдяки романтичній традиції.

У готичних романах типовими персонажами стають хворобливі принці, лицарі, що опиняються у впливі містичних обставин, вразливі дівчата, що переслідує привид або інфернальне створіння, а також ті, хто викупує свої гріхи. Фізично такі персонажі слабкі та емоційно чутливі. Часто це особистості, які мають певний набір сформованих принципів, але змушені відмовитися від них, опинившись у ситуації, де треба боротися за власне виживання. Наприклад, у творі Г. Лавкрафта «Склеп» головний герой описує себе так: "Мене звать Джервас Дадлі, і я ще з раннього дитинства був мрійником і фантазером. [16, с. 72].

*б) борець-персонаж.* Це окремий індивід, відкинутий соціумом. До цієї категорії належать монахи, інквізитори, мисливці на демонів, вампірборці, відьмаки тощо. Ця категорія персонажів має меншу психологічну вразливість та більше фізичної міцності і здатності до опору, боротьби за власне виживання. На відміну від персонажів-жертв, борці самі формують певну надзвичайну ситуацію.

*в) інфернальне створіння - жертва.* Найчастіше це персонажі, які є породженням зла, мстиві створіння, результат експериментів тощо. Ці персонажі не мають влади над своєю долею. Хоча зовні вони схожі на інфернальних

персонажів, психологічно вони подібні до жертв. Ця група персонажів не має власних сформованих принципів, часто зображується як особи, які знаходяться на перехресті між добром і злом, але водночас не можуть обирати або відділитися [8..

Персонажі-медіуми (медіатори) є побічними персонажами творів, які символізують переходну зону між двома світами, народженнями якогось одного з них, але не належать до жодного з них. Вони виконують функцію перенесення головних героїв в інший світ або надихають їх на вибір.

Ця група персонажів поділяється на дві підгрупи:

- антропоморфні (які можуть бути ворожками, ляльками-автоматами, козаками-характерниками, привидами або носіями надприродних сил, часто пов'язаними з екстрасенсорикою);

- зооморфні (які можуть бути конями, птахами, котами і виконують роль провідника у потойбіччя).

Перехідні персонажі є найменш стійкою групою персонажів, які перебувають на етапі вибору своєї ролі у творі. Часто вони є заручниками обставин або пройшли процес болісної самоідентифікації, перший раз виявляючи власну волю, наприклад, вони можуть бути слугами, що виконують доручення антагоніста, або інфернальними створіннями, що відкинуті соціумом [17, с. 35].

Простір в літературі жахів відіграє значну роль як важливий елемент жанру. Визначаючи концепцію локуса, як певного обмеженого простору, де розгортаються події, науковці звертають увагу на його взаємозв'язок з героями твору [7].

Локус, що має символічне значення, часто виступає як «точка трансформації» для персонажів, запускаючи процес їхньої ініціації. Згідно з Юнгом, місцем таких трансформацій часто стає умовна печера [10, с. 118].

Наприклад, у творі Оскара Уайльда «Кентервільський привид» зміна художнього тла відбувається, коли герої потрапляють у готичний будинок. Це підкреслюється надприродним явищем, яке активізується лише за присутності

дитини. Це ще один приклад елемента жахів, який має свої коріння у середньовічних уявленнях про дитину як посередника між реальним та надприродним світом. Також, у романі Стівена Кінга «Сяйво», готель, затертий снігом у горах, відокремлений від цивілізації, починає впливати на головного героя, Джека Торенса.

У творах жанру жахів великий акцент робиться на атмосферності, яка передається через похмурі кольори та тони, спричиняючи широкий спектр почуттів у читача, від тривоги до жаху. За словами Горація Волпола, кожен епізод має за мету зростання напруги від початку до кінця твору [7, с. 22].

Надприродне важливо для створення емоційно напруженої атмосфери, що є головним психологічним ефектом жанру. За словами Говарда Лавкрафта, страх перед невідомим, а отже, перед надприродним, є найсильнішим [13, с. 22]. Ц. Тодоров виділяє три функції надприродного: прагматичну, семантичну і синтаксичну, що допомагають у підтримці напруження та підсиленні ефекту жаху в оповіданні [13, с. 33].

Хронотоп відображає нероздільний зв'язок між часом і простором у літературі, об'єднуючи їх у взаємопов'язану систему [5, с. 152]. У літературі жахів хронотоп відтворює складні трансформації часу, відзначаючись умовністю та невизначеністю, оскільки цей жанр орієнтований на представлення ірраціонального світу та порушує причинно-наслідкові зв'язки. Також, протагоніст часто переживає постійний психологічний напружений стан і не може раціонально сприймати дійсність.

У літературі жахів важливою є емоційна реакція, яку викликає твір у читача. Головною складовою читацької реакції є страх, різновиди якого визначає Г. Лавкрафт: космічний, фізичний, фольклорний, застиглий, фантастичний, реальний, демонічний та зовнішній жах. Кожен із цих видів страху викликає в читачів різноманітні емоції та реакції.

Отже, основними характеристиками літератури жахів є типові персонажі (протагоністи, антагоністи, перехідні та медіуми), локус як функціональне поле, зв'язане з персонажами, темний колорит та надприродне як модулятор страху,

підсилений хронотопом. Жанрова класифікація цього напрямку художньої літератури визначається специфічним сприйняттям, що враховує авторські наміри у створенні психологічного ефекту. Усталені елементи, які демонструють значну варіативність, виступають основою для авторів, які використовують їх у творенні образів та сюжетів для впізнаваності жанру серед читачів.

## **1.2. Особливості ідіостилю Стівена Кінга**

Американського письменника Стівена Кінга, не перебільшуючи, можна назвати визнаною фігурою ХХ-ХХІ століть. Він виявив себе як майстерний автор, витончений ідеаліст і, безсумнівно, один із найбільш гуманних серед відомих літераторів. Для Кінга література - це не лише хист і ремесло, а справжня майстерність [3, с. 45].

Його називають не лише Королем жаху, але й відомим популяризатором жанру фентезі [1, с. 135].

Літературний критик Г. Блум висловився про творчість Кінга критично, наголошуючи, що його романи, незважаючи на популярність, мають «занадто легкий» характер: «Чому люди читають ці прості розваги, коли можна було б звертатися до творчості Джона Апдайка чи Джойс Керол Оутса» [2, с. 84].

Проте слід відзначити, що Кінг, як визнаний майстер гротеску та фантастики, спирається на глибокі людські почуття, емоції та переживання у своїх творах. Його епічні сюжети відзначаються унікальністю та особливою стилістикою, що поєднує неординарність із психологічною глибиною.

Незважаючи на широку популярність письменника, у літературній критиці триває дискусія щодо оцінки його творчості. Деякі дослідники визнають його як провідного представника «літератури жахів», «сучасного наслідувача європейського готичного роману», а також одного з найталановитіших письменників-фантастів, тоді як інші критикують його за явну спрямованість на

масову культуру та сенсаційність, що активно виявляється у його творах [24, с. 114].

Існує значна кількість наукових праць, що досліджують окремі аспекти творчості Кінга, зокрема роботи М. Дінула, а також праці Стівена Спіньєзі, Майкла Коллінгса і Джорджа Біма, які розкривають стійкі концепції творчості письменника та унікальність їх подання.

Шалену популярність майстра жахів він здобув завдяки унікальним рисам свого авторського стилю, глибокому психологічному аналізу та поєднанню різноманітних жанрів у своїй творчості, серед яких жахи, фентезі, трилери, драма та містика [11].

Стівен Кінг написав безліч оповідань і романів, які лягли в основу десятків кіноадаптацій. Майже кожен із цих проєктів миттєво стає популярним серед глядачів. Серед найвідоміших екранізацій його творів можна відзначити фільми «Керрі», «Стій біля мене», «Втеча з Шоушенку», «Зелена миля», а також серіали «Лангольєри» та «Воно». Крім того, Кінг неодноразово отримував престижні літературні нагороди та премії як у США, так і в Західній Європі.

Варто відзначити, що письменник не зволікає творити на заборонені теми, такі як смерть, руйнування, невідоме, тому більшість його книг мають глибоко філософський зміст. Екзистенція або філософське існування стають одним із основних проявів авторського стилю.

Так, його твори пронизані унікальними американськими елементами: іменами, історичними фігурами, фактами - Денні, Кріс, Керрі, Том; персонажі його романів часто використовують прямі цитати з рок-н-рольних пісень та творів американських класиків.

Кінг дуже жваво відтворює національний спосіб життя, звичаї, культуру, суспільство, стереотипи та ідеали американців середнього класу від другої половини двадцятого століття до початку двадцять першого. Його мова відзначається великою кількістю реалійних слів, створених на основі особистого досвіду автора.

Таким чином, створюючи світ, де поєднуються його власні проблеми з сучасною реальністю, Кінг шукає шляхи вирішення цих проблем. Повз світ надприродних створінь, дияволів, вбивць і насильників проглядає світ звичайних людей.

Письменник вивчає соціальні та міжособистісні конфлікти, дотикається проблем особистості та часу, в якому живе, а також описує явища та події, що виходять за межі розуміння, досліджуючи їх за допомогою фантастики [11].

Ще однією ключовою рисою творів Кінга є пристрасна увага до психології його персонажів, пріоритетними темами є сила любові, моральний вибір та існування надприродного. Саме тому багато його творів базуються на надприродних здібностях людини. Герої приймають свої рішення, намагаючись зберегти рівновагу між розумом і душею, що робить їх доречними для читача.

У творах Кінга «достатньо напруги, жахливих і дивовижних кіноефектів, але їм надається особливе значення через демонстрацію того, як персонажі реагують на невідоме».

На непересічність сюжетів впливають також певні аспекти «низького» жанру [13]: насиченість тексту елементами поп-культури та рекламних висловлювань; детально описані сцени крові, хаосу та руйнування; образи монстрів.

Разом із цим відзначаємо уявлення про реальність Зла, яке існує поруч у різних формах: від жорстоких ігор підлітків, які знущаються над слабкими, до «дорослого» Зла, що проявляється у масових вбивствах і тиранії.

На батьківщині Кінга його довго не сприймали серйозно як письменника. Однак у 2003 році він отримав одну з найвищих літературних нагород США - медаль «За видатний внесок в американську літературу» [14].

Отже, попри важкості власного життя, він має палаюче бажання жити, нескінченну боротьбу з долею та виразний талант, що дозволив йому піднятися віднизу вгору.

## РОЗДІЛ 2. ОСОБЛИВОСТІ ФЕНОМЕНУ ЗЛА В ЛІТЕРАТУРІ ЖАХІВ С. КІНГА

### 2.1. Специфіка зла у романах С. Кінга

Тема зла виникає в творчості Кінга не випадково. Початок його письменницької кар'єри показує, що у нього не було планів стати «королем жахів». І хоча малоймовірно стверджувати, що він прийшов до жахів через багате розмірковування про природу зла — це не так, — але безумовно, що він став тим, ким став, і написав ті книги, які написав, задаючи й ставлячи питання, що виходять за межі прикладної, чисто жанрової демонології [13].

Дрейф Кінга в бік відкритих жахів почався з його другого опублікованого роману «Дола Єрусалима», що розповідає про напад вампірів на маленьке провінційне містечко. Саме там вперше проявилася манера Кінга змушувати персонажів рефлексувати над тим, що відбувається, порівнювати свій емпіричний досвід з відкриттям чогось позаземного — як правило, негативного характеру.

У «Долі Єрусалима» Кінг покладає груз рефлексії на католицького священика, отця Каллагена. Каллаген постійно міркує про співвідношення відомого всім, «морального» зла, укоріненого в свідомості та волі людини, — та зла безпосередньо втіленого, субстанційного, демонічного, у яке йому, як представнику церкви, здається, що він повинен вірити, але яке він ніколи не зустрічав і навіть, до певної міри, сумнівається у його можливості, нахиляючись до новомодного «психологізму» та «антропоцентризму» для пояснення «всього поганого»: *«Машина церкви повільно крутилася, втілюючи всі дрібні грішки та грішочки в одну нескінченну, що підноситься до небес симфонію зла — зла, яке церква нарешті стала пов'язувати із соціальними умовами. Але у сповідальні незримо, наче запах оксамиту, Було й інше зло — бездумне, безглузде, яке він не міг пробачити. Удар по обличчю дитину; шина, проколота складаним ножем;*

*леза для гоління, встромлене в яблуко. Від цього зла не захистить в'язниця. Поліція. Контроль народжуваності. Стерилізація. Аборти» [11, с. 153].*

Каллаген переживає кризу віри. Він відчуває, що занурюється в безодню нігілізму, коли фігури добра і зла, а також їхня чітка протилежність, втрачають сенс, і без цього релігія стає лише програмою соціальної взаємодопомоги.

Л. Свендсен у «Філософії зла» описує подібний комплекс сучасної людини, яка загубилася перед цим моральним дисонансом: «У наших днях між злом, про яке ми знаємо з досвіду, і нашим інтелектуальним інструментарієм, необхідним для розуміння зла, існує величезна пропасть. Зло втрачається на задньому плані, тоне в гамі і шумі сучасного життя. Ми стаємо свідками соціальних лих і жорстоких злочинів, проте, за винятком тих особливих випадків, коли ми точно знаємо, хто саме скоїв злочин, ми не маємо кого винуватити, ми не можемо визначити, звідки виходить зло» [4, с. 17].

По суті, ця тема є такою ж важливою і для Кінга, як і для інших творів.

У своєму ранньому реалістичному романі «Ярість» Кінг показує нам Чарлі Деккера, психічно нестійкого підлітка, який опиняється у дуже схожому стані з нігілістичним станом Каллагена. Навіть вислови, які він вживає, майже такі ж, як у Каллагена: його дуже турбує абсурдність світу, де щось відбувається просто тому, що відбувається, і тому може статися все, що завгодно: *«Але кожна людина має дві особи: веселун на ім'я Джекіл і його антипод — похмурий містер Хайд, зловісна особа по той бік дзеркала, яка ніколи не чула про бритва, молитвах та логічності Всесвіту. Ви повертаєте дзеркало боком і бачите у ньому відбиток свого обличчя: наполовину божевільне, наполовину осмислене. Астрономи називають лінію між світлом і темрявою термінатором» [11, с. 33].*

Кожна людина має дві особи: веселун на ім'я Джекіл і його антипод — похмурий містер Хайд, зловісна особа по той бік дзеркала, яка ніколи не чула про бритва, молитвах та логічності Всесвіту: ви повертаєте дзеркало боком і бачите у ньому відбиток свого обличчя: наполовину божевільне, наполовину осмислене. Астрономи називають лінію між світлом і темрявою термінатором:

*«Я заплющив очі і впустив голову на руки. Переді мною був сірий колір. Нічого, крім сірої порожнечі. Жодного світла» [13, с. 177].*

Чарлі стикається з невдачею. Каллаген, подібно до його думок про безлад буття та непередбачуваність лих, хоч і встигає почути про нещастя молодого нігіліста, проте уникнув нещасної долі. Чому? Оскільки перед ним виявилось справжнє, непідробне зло — так, у жахливому, «гротескному» вигляді вампіра Барлоу, — і це стало надзвичайно ясно й чітко.

У результаті шляхи героїв «Ярості» і «Долі Єрусалиму» розійшлися: Чарлі, не витримавши випробування абсурдом і втратою «невинності душі», сам став безумцем і вбивцею, спрямовуючи свою злість проти інших людей; але Каллаген, нарешті, отримав можливість «боротися та померти в ім'я Боже», у протистоянні з «реальним ворогом». Його віра, по суті, підготувала його до цього, виконуючи у його уяві ту саму роботу з перетворення окремих «гріхів та грішочків» у загальний образ великого Зла.

По суті, жахи, жанр жахів — це не просто поле його письменницької діяльності, а скоріше своєрідне висловлення віри, яке він сповідує, як символ віри, і застосовує як учений і мислитель — для нього це щось на зразок психоаналізу, своєрідна гештальт-терапія. Згідно з його підходом, формування образу зла абсолютно необхідне для психіки, яка інакше загрожується нігілізмом, тобто втратою відчуття світової гармонії [16, с. 73].

Ми звикли вважати, що «демонізація» — це пряма дорога до екстремізму та радикалізму, але в світі Кінга все інакше, і демонізація — це саме спосіб уберегтися від екстремізму (відображеного у Чарлі Деккері).

Якщо подумати, чому взагалі абсурд так мучить нас, якщо не через те, що він несе з собою зло, а значить, увіходить у конфлікт із нашим первісним очікуванням добра від світу і для світу? Чарлі не зміг розгадати цю загадку, не зміг зрозуміти, що добро — не перед очима, що воно всередині, саме воно і є тим, що змушує душу так боліти і жахатися від зла.

Кінг не лише поганяє нас, розглядаючи образи та фігури небажаного, жахливого, негативного. Він дуже послідовний у своїх думках. Його логіка

досить зрозуміла. Для нього безсумнівно, що люди, які народжуються, якщо й не добрими, то, принаймні, з установкою на добро, з очікуванням добра та з вірою у добро (миру, інших людей, самих себе також). Потім вони, однак, переживають «втрату невинності духа», коли відкривається проблематичність людського існування і влада зла у світі [22, с. 33]. І в залежності від того, наскільки успішно вони подолають цей момент найважчого випробування для психіки і до чого в кінці приходять, складається їхня подальша доля і, насамперед, моральний образ. Це може здатися простим, але близько до такого все влаштовано у Кінга.

Стивен Кінг вміє майстерно переплітати жанри наукової фантастики та жахів зі звичайністю повсякденного життя.

Головні герої творів Кінга — це звичайні люди, які могли бути ми з вами. Найстрашніше зло у книгах письменника — це не саме зло, не містичні здібності чи герої. Це звичайні люди у своїх вчинках та обличчях, і та реальність, яку вони створюють навколо себе [7, с. 33]. І якщо людська психіка певним чином працює зі злом, перетворюючи його на певні символічні образи, то, на думку Кінга, втілювати зло світу у певний синтетичний, символічний образ не лише корисно для психіки на даному етапі її розвитку, але й адекватно відображає справжню ситуацію.

У епічному романі «Протистояння», який у багатьох відношеннях став підсумком ранніх роздумів Кінга на ці теми, співвідношення людського зла і надприродного зла визначається вже без тіні сумнівів як необхідна взаємозв'язок.

Проте злочинцями у його книгах не завжди ставали люди: ними могли бути і тварини («Куджо»), і навіть автомобілі («Кристина», «Грузовики»). Але Кінг пішов далі і, наслідуючи своїх класичних натхненників, майстрів готичної літератури, менторів, що стояли в початках виникнення жанру, описував зло як безтілесну енергію, що лине в повітрі небезпечним вірусом. Її концентрація локалізувалась у місці чимось особливим, відзначеним і призначеним прославитися поганою славою. У таких місцях, як правило, виникали спалахи агресії та безпричинних злочинів. Таким місцем могли бути кімната («Гра Джеральда»), поле або землі («Діти Кукурузи» і «Мішок з кістками»), будинок

(«Чорний дім»), готель («Сяйво»), місто («Під куполом») і весь світ («Протистояння»). І, схоже на маленьку автономну екосистему в закритому банку, зло в обмеженому просторі розмножувалося і розвивалося, а потім, уподібнюючись кордицепсу, підкоряло собі навколишній світ [15].

Зосередження страху в закритих містечках бере розвиток з масових фобій. Америка мегаполісів завжди боялася маленьких міст, де творилася всяка чортівня, і саме в такому місті народився і жив молодий письменник, такою атмосферою надихався, і саме її, з властивою йому майстерністю та знанням усіх тонкощів, Кінг відбивав у своїх романах. Підсвідомо або цілком усвідомлюючи, Стівен Кінг знаходив жахаюче в абсолютно нешкідливих речах і ділився цим з читачем.

Отже, у романах Стівена Кінга специфіка зла виявляється як комплексний та багатогранний феномен, що охоплює різноманітні форми та вияви. Автор вміло досліджує глибини людської психіки, розкриваючи внутрішній конфлікт між добром і злом. Зло у його творчості часто має метафоричний або символічний вимір, що відображає актуальні проблеми сучасного світу. Різноманітність образів та сюжетних ліній робить творчість Кінга цікавою та захоплюючою для читачів, а його роботи залишають глибокий слід у серцях та розумах своєї аудиторії, спонукаючи до роздумів про сутність зла та його вплив на наше життя.

## **2.2. Головне зло у романі С. Кінга «Керрі»**

Роман Стівена Кінга «Керрі» вартий уваги тим, що він був першим опублікованим романом автора. І вже з першої книги було зрозуміло, що він має власний неповторний стиль короля жахів. Проте є одна особливість, яка вирізняє саме роман «Керрі». Якщо більшість злочинців у творах Кінга — люди або казкові істоти з паранормальними здібностями, то в романі «Керрі» усю вагу злочинності Кінг поклав на матір головної героїні.

Перед нами постають живі люди зі своїми вадами й чеснотами. Вражає не тільки письменницький дар передбачення, а й надзвичайні знання психології людини як унікальної духовної істоти. Моторошну проблематика екзистенції подано не через фантастичні жахи, а через призму нашої реальності.

Варто наголосити, що епіка втора є одкровенням американському суспільству початку 70-их про те, що середньомериканська школа, за словами самого Кінга, - «притулок крайнього консерватизму і фанатизму, в якому школярам дозволяється «піднятися над ситуацією» не більше, ніж індуса вийти за межі своєї касты » [15].

Головна героїня Кері Вайн — учениця випускного класу, замкнена у собі, асоціальна, некрасива, непопулярна. Філософія існування дівчина-підлітка вирізняється із основної «маси»: типовий аутсайдер не користується косметикою, одягається немодно, не спілкується з хлопчиками. Можливо, в цьому і закладено вищу життєву цінність цінність екзистенціалізму свободи особистості.

По суті, через перераховані факти підліток повністю втратив контакт із дійсністю: вона не вміє знаходити комунікації з оточуючими її однолітками.

Ще одним із факторів може слугувати проблема виховання, що наявна у творі, адже Кері живе із релігійною матір'ю. Результатом вище гаданого стає її остракізм. Користуючись виразом С. Кінга, «єдина її сила - в телекінетических здібностях ... » [15].

Таким чином, двоплановість існування як філософської категорії є одною із причин трагічної невлаштованості людського життя. Кері - вічна жертва шкільного булінгу, а найгірше — жертва релігійного фанатизму власної матері.

Слід наголосити, що історія якоюсь мірою заснована на спогадах Стівена Кінга, коли його однокласники натовпом знущалися над деякими школярами. Для більшої переконливості письменник додав до сюжету витяги з «розслідування», «інтерв'ю», «спогадів очевидців». Це дає можливість подивитися на історію Керрі з різних сторін - і з позиції самої Керрі, і з позиції

однокласників, цькували її, і з позиції її матері, сусідів. Мотиви вчинків героїв роману і зовсім неоднозначні.

Особливо поведінку самої Керрі. З одного боку вона відчайдушно прагне стати такою як усі, повірити в те, що і вона може комусь сподобатися, з іншого боку - Керрі боїться бути осміяною і ображеною в черговий раз. Її терзання багаторазово посилюються через згубного впливу божевільною релігійної фанатички-матері, яка постійно карає і принижує Керрі за найменшу провину. Вона немає подруг і друзів, а за найменшу провину будинку її чекає персональний «католицький карцер» - комору, обвішаний розп'яття, і нескінченні нотації матері.

Біда і в тому, що Керрі виросла і управляти її свідомістю деспотичної матері стає з кожним днем все важче. Масла у вогонь підливають однолітки, Бідолаха Керрі, яка не отримала навіть базових знань про особливості жіночого організму, стає об'єктом нескінченних знущань. Призвідниця Кріс із садистським задоволенням записує приниження своєї однокласниці на телефон і відправляє відео в Інтернет. У школі назріває скандал, який може коштувати деяким особливо нахабним старшокласниця пропуску на випускний балу

Варто зазначити, що одним із головних мотивів твору є підліткова жорстокість. На позначення цієї дії у психології існує слово «булінг», або «цькування». Термін «цькування», на нашу думку, більше підходить для того, що відчувають жертви в даній ситуації.

У романі Стівен Кінг дуже глибоко описав ситуацію з трьох позицій прояву екзистенції: жертви, агресора і того, хто розкався.

Характерним апогеєм жорстокості є сцена, де дівчина стає об'єктом жорстоких насмішок та цькувань у душовій кімнаті: «Вона здавалася жертвовною козою, незмінною мішенню, яка кожного разу вірить, що в неї розв'язався шнурок на взутті, довічною невдахою – і такою насправді була. Вона постійно й безнадійно мріяла про те, щоб у старшій школі Юена були індивідуальні, приватні душові кабінки, як у школах Вестовера чи Льюїстона» [15].

По суті, акт найбільшої жорстокості відбувається в місцях, які символізують максимальну оголеність, інтимність, беззахисність.

Дівчата не чіпають Керрі фізично, але вражає психологічний тиск. Особистість як об'єкт філософії існування має протидіяти середовищу, суспільству, ворожому «іншому», адже всі вони нав'язують їй свою волю, мораль.

Таким чином, вона уособлює наш глибинний страх зганьбитися перед суспільством і стати парією. Такі люди викликають неприйняття, яке часто ховається за маскою співчуття.

На противагу цьому реакцією ж суспільства на *жорстокість* і *несправедливість* у Кінга стає байдужість, вона вражає навіть більше за сцени жорстокості. Тож не дивно, що об'єкти цієї жорстокості прагнуть від неї втекти. Таким чином, проблема існування людини тлумачиться як драма свободи.

Слід наголосити, що незвідані раніше здібності стали рятівною паличкою, формою протидії суспільству. Хоча у кінцевому рахунку, після невдалої спроби інтегруватися в суспільство: Керрі в люті руйнує місто, вбиває свою матір і гине сама. [15].

Почуття помсти дівчини настільки сильні, що їх можна було назвати нервовим зривом. Силою думки вона змогла зруйнувати практично ціле місто, вбити сотні людей, заважати рятувальникам надати допомогу тим, хто ще залишився в живих, посіяти в думках людей паніку, за допомогою якої багато і загинули: *«Чемберлен, ШТАТ МЕН (АЛ) за повідомленнями влади ШТАТУ, СПІЛЬНА ЧИСЛО ЯКІ ЗАГИНУЛИ В Чемберлену СКЛАДАЄ 409 ОСІБ. ЩЕ 49 ДОСІ НЕ ЗНАЙДЕНО»* [8, с. 288].

Слід зазначити, що Стівен Кінг створив не просто жахливу та страшну розповідь про існування дівчини у суспільстві, а й підняв на роздум різні важливі теми, такі як:

- виховання дітей, особливо підлітків;
- вплив дитячих травм на життя та психіку дитини;

- теми дитячої жорстокості, небажання бачити дійсність того, що відбувається.

Таким чином, свобода як найвища цінність екзистенції проявилась у формі протидії до оточуючих людей. Адже особистість має душу, що може «вибухнути»

Історія Керрі - це класика жанру, що відтворює філософію буття особистості через складні взаємини підлітків у школі. Історія Керрі актуальна і сьогодні. У будь-якій школі і практично в кожному класі є діти, які відрізняються від загальної маси - одягаються гірше, розуміють повільніше, непривабливі та інше.

Так і у випадку з Керрі, найстрашнішим є не її руйнівні здібності та їх наслідки. Найстрашніше зло — те, що призвело дівчинку-підлітка до цих здібностей, а саме деспотичне виховання матері та, на додаток, цькування у школі. Ось приклади крайнощів виховання Маргарет:

- мати забороняє Керрі думати про що-небудь, крім спасіння душі;
- все, що пов'язане з тілом, пов'язане з гріхом, тому теми тіла табуєвані, і дівчинка навіть не знає, що таке місячні. Тому, коли вони наступають, Керрі всерйоз думає, що вона вмирає. Її мати навіть стверджує, що «у добрих дівчаток немає грудей». Чистий фанатизм;

- через свою фанатичність, Маргарет не помічає, що її дочка страшенно пригнічують і переслідують у школі, тим самим руйнуючи її психіку. У гонитві за досконалістю, мати не дає стати Керрі нормальним членом суспільства. Зрештою, це руйнує і саму дівчинку, і її кривдників.

Роман С. Кінга "Керрі" - метафора підліткового бунту, але в крайньому його прояві. Головним етапом підліткового періоду вважається сепарація дитини від батьків. Мати Керрі всіляко заважала цьому, нав'язуючи доньці релігійні догмати і все міцніше приковуючи її біля себе, щоб дочка залишилася чистою і не грішила. Але психологічно ми розуміємо, що головним злом роману була Маргарет, мати Керрі. Адже якби вона не намагалася втримати дочку біля себе та навчила її адаптуватися у суспільстві, трагедії можна було б уникнути.

## ВИСНОВКИ

Феномен зла в літературі жахів Стівена Кінга є не тільки привабливою темою для дослідження, але й відображенням складного психологічного та морального пейзажу людської природи. Світ його романів вражає своєю реалістичністю та потужністю передачі емоцій, а зло у ньому набирає різних форм та облич, що робить його особливо вразливим для аналізу.

Одним із ключових аспектів феномену зла у творчості Кінга є його глибоке проникнення у сутність людської психіки. Він досліджує темні куточки людських душ, розкриваючи внутрішні конфлікти, страхи, комплекси та інші аспекти, які можуть лежати в основі злочинності. Персонажі його романів часто опиняються в екстремальних ситуаціях, де змушені боротися зі злом як зовнішнім, так і внутрішнім.

Крім того, зло у творчості Кінга часто набирає метафоричних або символічних вимірів. Він вміло використовує образи та сюжетні лінії для відтворення соціальних, політичних чи моральних проблем, що відображають реальність сучасного світу. Таким чином, через призму жахів, автор створює не лише розважальну літературу, але й важливі та актуальні моральні та філософські роздуми.

Засоби вираження зла в творчості Кінга вражають своєю різноманітністю. Від кровожерливих монстрів до злочинців з справжнього життя, він показує, що зло може приймати будь-яку форму та виявлятися у будь-яких умовах. Це робить його творчість особливо відомою та захоплюючою для читачів, які завжди готові зануритися у світ його жахливих історій.

Отже, феномен зла в літературі жахів Стівена Кінга є складною та багатогранною темою, яка відображає глибокі аспекти людської природи та сучасного світу. Він залишає слід в серцях та думках читачів, викликаючи різноманітні емоції та спонукаючи до роздумів про сутність зла та його вплив на наше життя.

## СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Бриних М. Непрочитаний і незбагнений Стівен Кінг / *Всесвіт. Журнал іноземної літератури*. №7-8. Київ, 2021. С. 135-140.
2. Вовк О. Жах як основний жанротвірний елемент в американських романах літератури жахів / *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. Сер.: Філологія, 2016. 24, 84–87
3. Герман Дж. Психологічна травма та шлях до видужання. Наслідки насильства – від знуцання в сім’ї до політичного терору / Джудіт Герман; пер. з англ. О.Лизак, О.Наконечна, О.Шлапак – Львів: Видавництво старого лева, 2021. 424 с
4. Голосова Т. М. Темпоральна структура художнього тексту. Монографія. Черкаси: „РВВ ЧДУ“, 2001. 268 с.
5. Дінул М. Особливості функціонування експресивних синтаксичних засобів в оповіданнях Стівена Кінга. *Студентський науковий вісник*. Вип. 17. С. 152-154.
6. Давиденко Г. Й., Чайка О. М. Історія зарубіжної літератури ХІХ – 18 початку ХХ століття: Навчальний посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 400 с.
7. Жижек С. Погляд навскіс. Вступ до теорії Жака Лакана через популярну культуру / Славој Жижек; пер. з англ. П. Швед Київ: Комубук, 2018. 320 с.
8. Кінг С. Кэрри. М., К: Освіта: 2017. 300 с.
9. Кінг С. Сяйво. [http://loveread.ec/read\\_book.php?id=988&p=1](http://loveread.ec/read_book.php?id=988&p=1)
10. Козубенко Л. М. Психологічні засоби зображення персонажів у романі Стівена Кінга «Сяйво» / *Вчені записки ТНУ імені В. І. Вернадського*. Серія: Філологія. Журналістика. Том 33 (72) № 6 Ч. 2 2022. С. 118-122.
11. Найкращі книги від майстра жахів Стівена Кінга. URL: <https://www.britishbook.ua/blog/detail/naykrashchi-knigi-vid-maystra-zhakhiv-stivena-kinga/>
12. Пальців, Н. Страшні казки Стівена Кінга. Фантазії і реальність. <http://kingclub.narod.u/wdove/WIN1251/terror.Htm>
13. Семків Р. Уроки короля жахів: як писати горор? Київ: Пабулум, 2020. 184 с.
14. Стівен Кінг. URL: <https://booxters.com/authors/stiven-king>

15. Топ кращих книжок Стівена Кінга. URL: [https://pocketbook.ua/ua\\_ua/news/kraschi-knigi-stivena-kinga](https://pocketbook.ua/ua_ua/news/kraschi-knigi-stivena-kinga)
16. Трофименко А. Жанрові особливості літератури жахів / Літературний процес: методологія, імена, тенденції. *Збірник наукових праць* (філологічні науки) № 17, 2021 р. С. 72-80.
17. Філософія. Навч. посібник (За ред. І.Ф. Недольного). К.: Вікар, 2017. 326 с.
18. Фройд З. По той бік принципу задоволення. Я і воно / Зигмунд Фройд; пер. з нім. Н.Іванова Київ: Андронум, 2021. 84 с.
19. Хамітов Н.В. Самотність у людському бутті. Досвід метаантропології X 69 2-ге вид.перероб та доп./ Н.В.Хамітов. К.: «КНТ», 2017. 370 с.
20. Schroeder, N. Stephen King's Misery: Freudian Sexual Symbolism and the battle of the Sexes. *The Journal of Popular Culture*, 30 (2), 1996. P/ 137- 148
- 21.. Spitzer, R. L., & W., W. J. B. Diagnostic and statistical manual of mental disorders: Dsm-3. American Psychiatric Association, 1981. –494 p.
22. Van der Kolk, B. The body keeps the score: Mind, brain and body in the transformation of trauma. Penguin Books, 2015. 464 p.